

МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

В статті розглядається актуальна проблема військової освіти – створення та функціонування в ній системи моніторингу – неперервного, науково обґрунтованого комплексного відстеження освітнього процесу на різних ієрархічних рівнях з такими функціями: управлінська, організаційна, інформаційна, діагностична, аналітична, педагогічна, прогностична, коригувальна. Показується, що на теперішній час у вищих військових навчальних закладах домінує навчально-адміністративний контроль, для якого характерні періодичність, епізодичність отримання інформації, відсутність науково обґрунтованих показників і критеріїв оцінки діяльності учасників навчально-виховного процесу. Коригування освітнього процесу при цьому здійснюється в основному системою заохочень і стягнень, тобто носить формально-констатуючий характер і не дозволяє чітко визначати тенденції його подальшого розвитку. Обґрунтовуються підходи щодо створення системи моніторингу вищої військової освіти.

Ключові слова: військова освіта, якість освіти, система моніторингу, центр, інформаційна база даних, діагностика, контроль, аналітичні та статистичні дані, коригування.

Постановка проблеми. ХХІ століття ставить нові вимоги перед людством, висуваючи завдання щодо суттєвої трансформації усіх сфер діяльності людини та суспільства – політичної, економічної, оборонної, гуманітарної, наукової, освітньої, культурологічної. Зазначені сфери, їх стан та ефективність функціонування визначаються, здебільшого, ступенем розвитку освіти, її внеском у формування інтелектуального потенціалу країни. Інноваційний розвиток освіти в контексті нових потреб і можливостей, раціональне реформування всіх її складників перетворюється на сучасному етапі розвитку світової цивілізації у першочергову необхідність.

Поширення інноваційних процесів в освіті неможливе без оновлення педагогічної системи та реалізації на практиці принципово нових підходів в управлінні. Традиційні підходи до управління освітніми системами, де перевага надається функції контролю, виявляються не здатними до оперативного та системного реагування на зміни, що відбуваються навколо, не сприяють вдосконаленню, самовдосконаленню, сталому та прогнозованому розвитку системи підготовки фахівців.

Тому актуальним на сьогоднішній день стає створення принципово нової моделі, яка б дозволяла здійснювати гнучке управління процесом підготовки фахівців на основі системи супровідного оцінювання, аналізу, коригування та прогнозування. Мова йдеться про неперервне науково обґрунтоване діагностико-прогностичне відстеження діяльності всіх структур, учасників освітнього процесу, всебічність його забезпечення фінансовими та матеріально-технічними ресурсами. В сучасній педагогічній науці така система дій визначається терміном "моніторинг".

Створення цілісної системи освітнього моніторингу дозволяє неперервно знати стан, проблеми навчання, своєчасно на них реагувати, досліджувати закономірності забезпечення якості освіти, оцінювати ефективність прийнятих управлінських рішень, здійснювати підготовку, перепідготовку та ротацию керівних кадрів і науково-педагогічних працівників. Важливим в діяльності вищих навчальних закладів є розуміння гуманістичного характеру педагогічного моніторингу, коли всі його учасники є суб'єктами, які співробітничать між собою в інтересах удосконалення спільної діяльності на основі моніторингових показників і прийнятих рішень.

Аналіз публікацій. Дослідженню проблеми педагогічного моніторингу присвячено низку наукових праць вітчизняних зарубіжних авторів (Абдулліна О.А., Беспалько В.П., Булах І.Є., Волобуєва Т.Б., Горб В.Г., Зінченко В.О., Ісаєва Є.І., Локшина О.І., Лукіна Т.О., Майоров О.М., Орлов А.А., Патрікеєва О.О., Силіна С.М., Стефановська Т.А., Хриков Є.М.,

Факторович О.О., Цехмістрова Г.С., Шадриков В.Д. та ін.). При цьому досліджуються різні аспекти та підходи до моніторингу.

Одні вчені й практики (Волобуєва Т.Б., Лукіна Т.О., Факторович О.О., Майоров О.М.) розглядають моніторинг як засіб удосконалювання системи інформаційного забезпечення управління освітою; Абдулліна О.А., Беспалько В.П. Зінченко В.О. – як підвищення ефективності планування розвитку вищої професійної освіти; Булах І.Є., Зінченко В.О., Локшина О.І., Нікітіна Н.Ш., Орлов А.А., Шадриков В.Д., Цехмістрова Г.С. використовують моніторинг як засіб оцінки якості освіти. В працях Силіної С.М. розглядається професіографічний моніторинг – як процес неперервного, науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного, планово-діяльнісного стеження за станом і розвитком процесу підготовки спеціалістів із метою оптимального вибору освітніх завдань, засобів і методів їх розв'язання.

Теоретичні та практичні проблеми моніторингу знайшли обґрунтування в працях Горба В.Г., Лукіної О.І. Патрікеєвої О.О. Моніторингу якості освіти в контексті світових досягнень і національних перспектив присвячено роботи Локшиної О.І. Одне з найбільш всебічних досліджень освітнього моніторингу виконано Майоровим О.М. В його наукових працях знайшли висвітлення такі аспекти моніторингу: історія становлення, класифікація видів за різними ознаками, вимоги до інформації зворотного зв'язку, таксономії, функції.

Разом з тим, слід відзначити, що в сучасній педагогічній науці недостатньо розроблені механізми створення структур моніторингу та процеси їх функціонування, реалізації управлінських дій, підходи до виявлення критеріїв якості вищої освіти. Окрім того, дієвий моніторинг ще не став постійною складовою системи підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою. Особливо це стосується системи військової освіти.

Метою дослідження є узагальнення підходів щодо цілей, змісту та технології проведення моніторингу, обґрунтування структури системи моніторингу вищої військової освіти.

Виклад основного матеріалу. *Розвиток світових освітніх систем останнім часом характеризується такими особливостями:*

- актуалізацією та пріоритетністю проблем щодо визначення рентабельності систем освіти, організації ефективного управління ресурсами, оцінювання продуктивності освітніх систем – якість освіти стає основною категорією освітньої політики;

- розумінням діяльності освітніх систем з підготовки фахівців як важливої інтелектуальної, інвестиційної складової соціально-економічного та оборонного розвитку держав;

- ідентифікацією освіти з системою неперервного накопичення знань, досвіду, зростаючим продукуванням нових знань і технологій;

- спрямованістю на всебічну підтримку та наукову обґрунтованість досліджень за програмами освітнього моніторингу, свідченням чого є такі впливові міжнародні організації: Інститут освіти ЮНЕСКО; Міжнародна асоціація з оцінювання шкільної успішності (IEA); Міжнародна асоціація з оцінювання якості освіти (IAEA); Міжнародний інститут планування освіти (MIPO) та ін.

Термін "моніторинг" пов'язаний з інтеграцією таких джерел: *monitor* (від латинської) – попереджувачий, *monitoring* (від англійської) – контроль. Його розуміння, запровадження та організація є новацією в національній освіті, що потребує ґрунтовного та всебічного вивчення.

На теперішній час в педагогічній науці не існує спільної думки щодо визначення поняття "моніторинг". Т.А. Стефановська визначає його таким чином: "Діагностика, оцінка і прогнозування стану педагогічного процесу: відслідкування його ходу, результатів, перспектив"[1, с. 18]. Є.М. Хриков визначає моніторинг як систему заходів щодо збору й аналізу інформації з метою вивчення й оцінки якості професійної підготовки й прийняття рішень про розвиток навчально-виховного процесу на основі аналізу виявлених типових особливостей і тенденцій [2]. На думку О.М. Майорова, – "Моніторинг в освіті – це система

збору, обробки, зберігання й поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку" [3, с. 85]. Близьким до наведеного є визначення моніторингу Зінченко В.О.: "Освітній моніторинг ми розуміємо як систему збору, обробки, збереження та поширення інформації про стан освітньої системи чи окремих її елементів з метою інформаційного забезпечення управління та прийняття оптимальних управлінських рішень щодо коригування та розвитку визначеного об'єкта освітньої системи" [4, с. 303].

Деякі дослідники розглядають моніторинг як технологічний процес. Так, В.Г. Горб визначає освітній моніторинг як „педагогічну технологію освітньої діяльності, орієнтовану на отримання науково обґрунтованої інформації про хід і результати освітнього процесу та виконання виховних функцій у навчальному закладі” [5, с. 12]. Цю позицію поділяє Г.С. Цехмістрова, яка вважає, що „моніторинг як технологія передбачає визначення результатів навчання та його корекцію, відповідно до стану засвоєння конкретних знань і вмінь, які студент повинен був сформулювати в процесі даного навчального матеріалу” [6, с. 187]. При цьому дослідниця виділяє такі етапи технологічного процесу моніторингу, як діагностика та експертиза діяльності навчального закладу, зіставно-порівняльний аналіз результатів, корекція та прогнозування.

Узагальнюючи наукові дефініції поняття "освітній моніторинг" [1-10], зазначимо, що його можна трактувати як *систему збирання, опрацювання, аналізу, розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, підготовки пропозицій для прийняття управлінських рішень, вжиття коригувальних дій, що забезпечує безперервне відстеження її стану, поступального та прогнозованого розвитку*. Отже, моніторинг – це комплекс, система процедур спостереження, поточного оцінювання перетворень в освіті, а також спрямування цих перетворень на досягнення визначених інноваційних та прогнозованих параметрів її розвитку. Таке визначення моніторингу дозволяє представити його як інтегральну дослідницьку єдність двох процесів: дослідження діяльності освітніх систем та їх складових; забезпечення поточного та перспективно-прогнозованого управління освітою різноманітними видами діяльності через постійне отримання та аналіз достовірної інформації і прийняття відповідних рішень.

Усвідомлюючи важливість володіння якісною освітою, Україна активно почала розбудову національної системи моніторингу якості підготовки фахівців. За останні роки введено в дію низку нормативно-правових документів щодо започаткування та здійснення моніторингу в освітній сфері [11-16]. При цьому вирішення проблем якості національної освіти та моніторинг розглядаються комплексно – починаючи від загальнодержавного, регіонального та закінчуючи рівнем окремого навчального закладу.

Серед пріоритетних завдань державної політики щодо розвитку освіти, які визначені Національною доктриною розвитку освіти України [11] чинне місце займає моніторинг освітнього процесу (розділ II, п. 3), моніторинг якості освіти (розділ VII, п. 15), розвиток всеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів планується через застосування в системі освіти інформаційно-комунікаційних технологій (розділ IX, п. 20).

Указом Президента України від 29 вересня 2010 року № 926 [15] передбачено "забезпечити запровадження, починаючи з 2011 року, національної системи моніторингу рівня якості освіти та участь української сторони у відповідних міжнародних моніторингових дослідженнях".

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 р. № 1283 [16] визначено порядок, механізм організації та проведення моніторингу всіх рівнів національної системи освіти, а саме: основні завдання моніторингу та оцінки; основні методи проведення та оцінки; шляхи здійснення моніторингу; методи дослідження; етапи проведення; оцінка за етапами згідно з міжнародними програмами та проектами TIMSS, PISA, PIRLS. До основних завдань моніторингу національної освіти в постанові Уряду віднесено такі [16]:

- отримання об'єктивної інформації про якість освіти, стан системи освіти, а також прогнозування її розвитку;
- оцінювання стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти;
- забезпечення органів державної влади статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти.

Отже, суспільство та держава на сучасному етапі розглядає моніторинг – дієвий механізм контролю, оцінювання та управління – як одну з обов'язкових умов стратегічного розвитку освіти, системних, інноваційних перетворень в ній, що має сприяти реалізації на практиці нових педагогічних ідей та моделей ефективного функціонування систем підготовки фахівців.

Викладене актуалізує проблему дослідження освітнього моніторингу і потребує визначення його *закономірностей і принципів*.

Закономірності освітнього моніторингу, на нашу думку, зумовлюються:

- державною політикою в сфері освіти;
- інвестиційністю освіти в соціально-економічний розвиток держави;
- конкурентністю світових освітніх систем;
- зниженням якості освіти як світової тенденції;
- зростаючими вимогами до якості освіти;
- необхідністю системного підходу до якості освіти;
- технологічними, організаційними чинниками проектування та функціонування освітніх систем;
- оптимізацією управлінської діяльності в сфері освіти;
- потребою врахування мотиваційних факторів в діяльності всіх учасників освітнього процесу;
- необхідність забезпечення сталого та прогнозовано-перспективного розвитку освітніх систем.

До основних принципів освітнього моніторингу можна віднести такі:

- науковості;
- технологічності, інформаційності;
- системності, об'єктивності;
- систематичності;
- діагностико-прогностичної спрямованості, валідності;
- орієнтації на вимоги замовників, викладені в термінах компетенцій;
- гуманістичної спрямованості;
- врахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається;
- прозорості критеріїв оцінювання та результатів;
- мотивації;
- дієвості управлінських рішень;
- зворотного зв'язку, коригування освітньої діяльності.

При цьому слід зазначити, що управлінська складова освітнього моніторингу має відповідати концепції загального управління якістю (Total Quality Management – TQM) і вимогам міжнародних стандартів якості ISO 9000:2000 (International Organization for Standardization –ISO) [17-20] і передбачає наявність моніторингу як обов'язкового елемента систем управління якістю. Концепція TQM припускає наявність в освітній системі чітко сформульованої місії і стратегічних цілей, що вироблені в результаті всебічних досліджень потреб зовнішнього середовища, замовника. Загальне управління якістю орієнтує на процесний підхід до діяльності освітньої системи, використовує ряд специфічних (найбільш ефективних) методів та інструментів управління якістю.

Європейська система забезпечення якості освіти [21] базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG), що, у свою чергу, ґрунтуються на таких засадах:

– зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти;

– ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що автономія несе із собою дуже серйозну відповідальність;

– система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цієї системи своїх завдань.

Завдання забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим і включають такі складові та процеси:

– наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальн-технічних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо);

– організацію навчального процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної і світової економіки та освіти;

– контроль освітньої діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях: рівні ВНЗ, державному та міжнародному (європейському) рівнях.

Розглянемо деякі проблеми актуалізації, створення та функціонування моніторингу в системі військової освіти.

Нехтування системним підходом до реформування системи підготовки військових фахівців стало причиною низки недоліків, що накопичувалися в ній протягом багатьох років, а за своєю сутністю – наслідком суперечностей зовнішнього та внутрішнього впливу різного походження [22]. Суперечності зовнішнього впливу в системі військової освіти, в підготовці військових фахівців відносяться до сфер вищих ланок управління і в більшості своїй, за виключенням ресурсного забезпечення, – суб'єктивного походження. Суперечності внутрішнього впливу пов'язані з управлінськими та процесуальними чинниками функціонування вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Вони в цілому відбивають стан неповної відповідності складових процесу підготовки військових фахівців потребам виконання вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик, якісного засвоєння випускниками ВВНЗ освітньо-професійних програм, змісту навчання тощо.

Окрім того, розвиток військової освіти у нашій державі весь час був пов'язаний з пошуком підходів, в основу яких покладалися такі фактори: ступінь інтеграції з цивільною освітою, соціальна захищеність, єдність підготовки фахівців різних військових формувань за наближеними спеціальностями, фінансові, економічні, матеріально-технічні можливості, вартісні показники тощо. Інтеграційні процеси вищої військової і цивільної освіти реалізується переважно на засадах стандартизації з достатньо суттєвим пріоритетом нормативної складової змісту навчання (65 % – виконання вимог освітніх стандартів за цивільними галузями знань) над варіативною (35 % – професійно-орієнтована, військово-спеціальна підготовка). Домінування таких підходів не могло не позначитись на якості підготовки військових фахівців за посадовим призначенням, особливо щодо її практичної складової (тактична, тактико-спеціальна, військово-технічна підготовка) [22-24]. У свою чергу, оцінка якості підготовки військових фахівців, яка склалася на теперішній час, не має системного, систематичного характеру, спрямована на окремі показники, не містить глибокого, комплексного аналізу недоліків, що мають місце, внаслідок чого, рішення, що приймаються, як правило, є епізодичними, фрагментарними, не забезпечуються достатніми ресурсами, тому, або не виконуються, або мають низьку результативність.

Проблеми, що існують у системі військової освіти, обумовлюють необхідність реалізації заходів щодо підвищення ефективності її діяльності, якості підготовки військових фахівців, а саме:

– створення системи моніторингу всіх рівнів військової освіти;

– обґрунтування сукупності показників для оцінювання діяльності всіх структур системи військової освіти;

- розроблення інструментарію та об'єктивних процедур оцінювання, які б забезпечували отримання достовірних і порівнюваних даних;
- розроблення та прийняття дієвих управлінських рішень, їх ресурсне забезпечення;
- підготовка персоналу до впровадження в практику моніторингових досліджень.

Метою моніторингу в системі військової освіти є створення інноваційної моделі управління процесом підготовки військових фахівців усіх рівнів і ланок управління, підвищення рівня їх компетентності, що відповідатиме потребам держави та її Збройних Сил.

Об'єктом моніторингу в системі військової освіти є комплекс складових, що визначають підготовку військових фахівців, а також безпосередньо та опосередковано на неї впливають.

Предметом моніторингу в системі військової освіти є ефективність функціонування всіх складових процесу організації та всебічного забезпечення підготовки військових фахівців.

Суб'єктами моніторингу системи військової освіти є склад органів управління, науково-педагогічні, інженерно-технічні працівники, які планують, організують та всебічно забезпечують підготовку військових фахівців, студенти, курсанти, слухачі.

На нашу думку, до створення та функціонування моніторингу військової освіти можна застосувати системно-технологічний підхід. *Моніторинг як система*, по-перше, містить у собі сукупність елементів; по-друге, елементи системи певним чином пов'язані між собою; по-третє, пов'язані елементи системи створюють своєрідну цілісність; по-четверте, властивості системи відмінні від властивостей окремих елементів сукупності; по-п'яте, цілісна система, як інтегрована субстанція, є носієм нових якостей, потенційно схильна до самоорганізації з притаманними їй закономірностями, принципами, суперечностями. *Моніторинг як технологію* можна представити такими складовими: проєктивна (мета, структура, зміст, інструментарій); процесуальна (планування, організація, методика, контроль); аналітична (оцінка, аналіз, прогноз, розроблення рішень); коригувальна (зворотний зв'язок).

До узагальнених завдань моніторингу військової освіти можна віднести такі:

- неперервне спостереження за станом освіти та отримання про неї оперативної інформації;
- своєчасне виявлення змін, що відбуваються в системі військової освіти та факторів, ризиків, що їх викликають;
- попередження негативних тенденцій в системі освіти;
- здійснення прогнозування розвитку найважливіших процесів в системі освіти;
- оцінка ефективності функціонування системи освіти, її ресурсного забезпечення та управлінських рішень;
- заходи зі зворотного зв'язку та коригування військово-освітньої діяльності.

Цілі та завдання моніторингу військової освіти мають реалізовуватись через відповідні функції, а саме:

- інформативно-аналітичну, завдяки якій накопичується, усебічно аналізується інформація про стан функціонування системи військової освіти, її складових і поширюється серед суб'єктів моніторингу;
- контрольню-оцінну, завдяки якій здійснюється контроль і оцінка характеристик функціонування системи військової освіти, її якісних та кількісних показників, а також відповідність останніх заданим параметрам, освітнім стандартам;
- діагностичну, яка встановлює внутрішні та зовнішні чинники впливу на об'єкт (суб'єкт) моніторингу, рівень відхилень від заданих параметрів, освітніх стандартів та основні причину такого стану;
- управлінську, що застосовує отриману під час моніторингу інформацію для вироблення й ухвалення відповідних рішень з метою усунення недоліків;
- коригувальну, яка уточнює встановлені завдання або окреслює можливі зміни у функціонуванні системи військової освіти задля підвищення її ефективності та

результативності;

– прогностичну, що пов'язана з передбаченням та обґрунтуванням процесів майбутнього розвитку системи військової освіти й очікуваних від цього наслідків.

Структура, за допомогою якою можуть бути реалізовані зазначені завдання та функції повинна відображати якість таких складових системи військової освіти:

– об'єктів, що визначають підготовку військових фахівців (органи управління, ВВНЗ);
– суб'єктів військової освіти (склад органів управління, викладачі, студенти, курсанти, слухачі);

– організації і технології підготовки військових фахівців;

– стан навчально-методичного, інформаційного, фінансового, матеріально-технічного забезпечення;

– компетентності випускників ВВНЗ;

– організації зовнішнього оцінювання діяльності випускників ВВНЗ та процесу супроводження їх кар'єрного зростання.

На основі викладеного пропонується структура системи моніторингу вищої військової освіти (рис. 1).

Створення системи моніторингу вищої військової освіти пропонується здійснити за такою послідовністю дій:

1. Формування творчого колективу з числа фахівців, які мають досвід дослідження проблем вищої військової школи. На першому етапі це може бути колектив, який не є самостійним підрозділом. В подальшому, з досягненням стійкої і результативної роботи, цей колектив може бути трансформований або в окремий підрозділ на засадах централізованого підпорядкування, або структуру провідного вищого військового навчального закладу системи військової освіти – Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, – як Центр моніторингу військової освіти (далі – Центр).

2. Розроблення нормативно-правової бази функціонування Центру (основні функції, завдання, принципи організації, основні напрями діяльності, структура та організація роботи, ресурсне та інформаційне забезпечення).

3. Розроблення науково-методичного забезпечення діяльності Центру:

– узагальнення концептуальних засад розвитку системи військової освіти, тенденцій, напрямів і шляхів її подальшого вдосконалення з урахуванням національного та світового досвіду функціонування освітніх систем;

– визначення загроз, суперечностей, ризиків розвитку військової освіти, джерел їх виникнення, ступеню впливу;

– визначення складу об'єктів (суб'єктів) моніторингу, що відображають наведені загрози, суперечності, ризики, здійснення аналізу можливостей різних рівнів управлінського впливу на ці об'єкти (суб'єкти);

– формування переліку необхідних індикативних показників, що характеризують ефективність діяльності системи військової освіти (військово-освітня та виховна діяльність; зміст, технології навчання; науково-педагогічний склад; матеріально-технічна база; фінансове, матеріально-технічне забезпечення; інноваційна, науково-педагогічна діяльність; супровід служби випускників тощо);

– розроблення інструментарію та методики діагностування стану системи військової освіти та прогнозування її розвитку.

4. Формування бази даних, механізмів її отримання, зберігання та постійного поповнення.

5. Наукове, аналітичне оброблення результатів моніторингу системи військової освіти та їх доведення в цілому, чи в частинах, що стосуються окремих складових системи

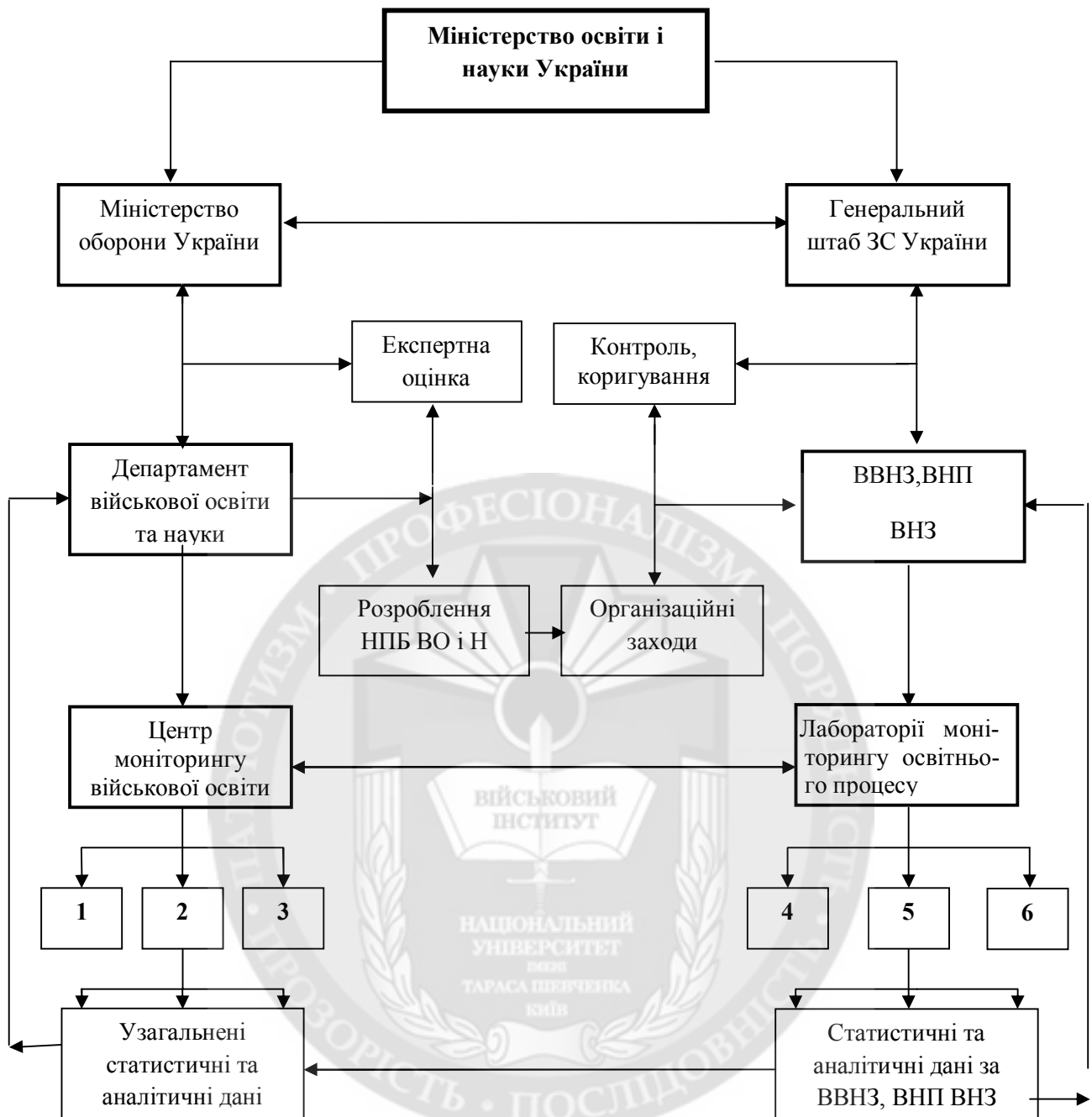

Рис. 1 Структурна схема системи моніторингу вищої військової освіти

Позначення: НПБ ВО і Н – нормативно-правова база військової освіти і науки; 1 – розроблення узагальненого інструментарію; 2 – формування узагальненої бази даних; 3 – аналіз бази даних, діагностика розвитку ВО, розроблення пропозицій; 4 – формування бази даних за ВВНЗ, ВВП ВНЗ; 5 – аналіз результатів функціонування ВВНЗ, ВВП ВНЗ; 6 – пропозиції щодо оптимізації моніторингової діяльності

військової освіти; підготовка пропозицій щодо усунення виявлених недоліків.

6. Супровід прийнятих управлінських рішень, аналіз їх впливу на підвищення ефективності діяльності системи військової освіти.

Запропонована структура системи моніторингу вищої військової освіти має базуватися на дослідженнях з таких проблем: нормативно-правове забезпечення діяльності системи

військової освіти; якість освіти та управління освітою; функціонування та удосконалення управління військовою освітньою системою; методологічні засади інформаційно-методичного забезпечення управління якістю військової освіти; технології проектування та застосування систем оцінки якості освіти; моделі та структури з моніторингових досліджень освітнього процесу; методичні основи моніторингу якості підготовки фахівців у ВВНЗ тощо.

При цьому можуть застосовуватися такі методи: аналіз соціологічної, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових актів з досліджуваної проблеми; моделювання процесу підготовки військових фахівців та його науково-методичного забезпечення; вимірювання вагомості факторів і критеріїв оцінки стану системи військової освіти, ступеню їх прояву та впливу; анкетування суб'єктів військово-освітнього процесу; аналіз і узагальнення статистичної інформації тощо.

Висновки. Реформування та розвиток військової освіти передбачає пошук та створення нових інструментів управління процесом підготовки військових фахівців на основі системи його супровідного оцінювання, аналізу, коригування та прогнозування. Діагностика та контроль, які до останнього часу залишаються провідними інструментами оцінювання результатів освітньої діяльності у ВВНЗ, не відповідають основним напрямкам розвитку світових освітніх систем, оскільки не забезпечують усебічного, системного дослідження процесу підготовки фахівців, не здатні виявити різноманітні впливи на навчальний процес, оперативного та систематично реагувати на недоліки шляхом прийняття управлінських рішень, впливати на прогнозування перспектив подальшого удосконалення військової освіти, діяльності ВВНЗ. Саме тому в теорії та практиці управління вищою освітою визнається необхідність упровадження такого важливого інструмента управління, як освітній моніторинг.

Освітній моніторинг є системою збирання, опрацювання, аналізу, розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, підготовки пропозицій для прийняття управлінських рішень, вжиття коригувальних дій, що забезпечує безперервне відстеження її стану, поступального та прогнозованого розвитку. Наявність освітнього моніторингу є обов'язковою умовою створення та ефективного функціонування у системі військової освіти структур управління якістю, що ґрунтуються на засадах національної нормативно-правової бази та додержання стандартів якості ISO9001:2000.

Моніторинг опосередковано та безпосередньо впливає на якість функціонування системи військової освіти. Опосередкований вплив пов'язаний з тим, що моніторинг забезпечує управління інформацією, необхідною для прийняття рішень, а безпосередній вплив здійснюють вже ці рішення через моніторингові процедури.

Створення в системі військової освіти структури з моніторингу оцінювання, аналізу, коригування та прогнозування підготовки військових фахівців має сприяти: оптимізації інтеграції військової освіти з цивільною; оновленню стандартів та змісту вищої військової освіти; впровадженню системного, компетентісно орієнтованого підходу до формування змісту освіти; розробленню системи розвитку ключових компетентностей у тих, хто навчається, впровадженню дієвого контролю за їх набуттям; підвищенню рівня індивідуально диференційованої роботи з різними категоріями суб'єктів навчання; проектуванню та використанню особистісно орієнтованих технологій підготовки військових фахівців; одержанню якісної, достовірної інформації про стан і результативність освітнього процесу у ВВНЗ, його відповідності нормативно визначеним вимогам; модернізації діючої моделі управління військовою освітою; удосконаленню аналітичної та прогностичної діяльності управлінців усіх рівнів; прогнозуванню подальшого розвитку системи військової освіти; розробленню та здійсненню заходів щодо вдосконалення військово-освітньої практики; подальшому дослідженню актуальних проблем військової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стефановская Т.А. Педагогика: наука и искусство/ Т.А.Стефановская. – М.: Совершенство, 1998. – 356с.

2. Хриков С.М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки / С.М. Хриков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profosvita.org.ua/ru/career/articles/2.html>.
3. Майоров А.Н. Моніторинг в освіті / А.Н. Майоров – Изд. 3-е, испр. и доп. – М.: Интеллект-Центр, 2005. – 424 с.
4. Зінченко В.О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі: [монографія] / В.О. Зінченко; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 360 с.
5. Горб В.Г. Теоретические основы мониторинга образовательной деятельности / В.Г. Горб // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 10 – 14.
6. Цехмістрова Г.С. Управління в освіті та педагогічна діагностика: [навч. посіб.] / Г.С. Цехмістрова, Н.А. Фоменко. – К.: Вид. Дім „Слово”, 2005. – 280 с
7. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.
8. Лукіна Т.О. Моніторинг якості освіти теорія і практика / Т.О. Лукіна, О.О. Патрикєєва. – К.: Плеяди, 2005. – 248 с.
9. Волобуєва Т.Б. Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т.Б. Волобуєва. – Харків: Основа, 2004. – 94 с.
10. Факторович А.А. Управление качеством образовательного процесса в современном вузе / А.А. Факторович // Педагогика. – 2009. – № 3. – С. 80–83.
11. Національна доктрина розвитку освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 9–22.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095 "Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти" // Офіційний вісник України. – 2004 р. – № 34. Ст. 2262.
13. Указ Президента України від 4 липня 2005 року № 1013 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>.
14. Указ Президента України від 20 березня 2008 року № 244/2008 "Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/244/2008>.
15. Указ Президента України від 29 вересня 2010 року № 926 "Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12323.html>.
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283 "Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-%D0%BF>.
17. Кондо Й. Управление качеством в масштабах компании: становление и этапы развития / Й. Кондо. – Пер. с англ. – Киев: Изд. дом «АДЕФ-Украина», 2007. – 256 с.
18. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT): ДСТУ ISO 9000:2007. – Київ: Держстандарт України, 2008. – 34 с.
19. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2000, IDT). – Київ: Держстандарт України, 2001. – 23 с.
20. ДСТУ-П IWA 2:2000. Система управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти (Чинний від 2008-01-01). – К.: Держспоживстандарт України, 2008. – 70 с.
21. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К: Ленвіт, 2006. – 35 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Ukrainian.pdf>.
22. Телелим В.М. Система військової освіти: протиріччя розвитку, напрями та шляхи реформування / В.М. Телелим, Ю.І. Приходько // Наука і оборона. – 2012. – № 4. – С. 42–49.
23. Телелим В. Військова освіта в системі безпеки та оборони держави / В. Телелим, Р. Тимошенко, Ю. Приходько // Наука і оборона. – 2013. – № 4. – С. 21–28.
24. Приходько Ю.І. Якість підготовки військових фахівців як системно-технологічна категорія / Ю.І. Приходько // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія "Філософія", "Політологія". – 2009. – Вип. 96. – С. 138–141.

Без рецензії.

д.воен.н., проф. Телелим В.М., к.пед.н., доц. Приходько Ю.И.
МОНИТОРИНГ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье рассматривается актуальная проблема военного образования – создание и функционирование в ней системы мониторинга – непрерывного, научно обоснованного комплексного отслеживания образовательного процесса на разных иерархических уровнях с такими функциями: управленческая, организационная, информационная, диагностическая, аналитическая, педагогическая, прогностическая, корректировочная. Показывается, что в настоящее время в высших военных учебных заведениях доминирует учебно-административный контроль, для которого характерны периодичность, эпизодичность получения информации, отсутствие научно обоснованных показателей и критериев оценки деятельности участников учебно-воспитательного процесса. Корректирование образовательного процесса при этом осуществляется в основном системой поощрений и наказаний, то есть имеет формально-констатирующий характер и не позволяет четко определять тенденции его дальнейшего развития. Обосновываются подходы к созданию системы мониторинга высшего военного образования.

Ключевые слова: военное образование, качество образования, система мониторинга, центр, информационная база данных, диагностика, контроль, аналитические и статистические данные, корректировка

V. Telelim, Y. Prikhodko

MONITORING SYSTEM OF TRAINING MILITARY SPECIALISTS

The article discovers the current problem of the military education – the monitoring system establishing and functioning in it – a ceaseless scientifically proved complex tracking of the education process on various hierarchical levels with the following functions: management, organizational, informational, diagnostic, analytic, pedagogic, prognostic, and correctional. The article witnesses the fact that at present time in higher military educational institutions there is a dominance of an education-administrative control with such features as periodicity, episodic information provision, absence of scientifically proved parameters and criteria of the educational process members' activity assessment. The educational process correction in this case is mainly fulfilled by the encouragement and penalties, that is it has a formally ascertaining character and doesn't allow to strictly define the tendency of its further development. The approaches to the military education hierarchical monitoring system and the higher military education monitoring system are proved.

Keywords: military education, quality of education, monitoring system, center, informational database, diagnostics, control, analytic and statistic data, correction.